

UTFLYKTSGUIDE: Själbmåtjåhkkå

Höjd 1 061 m ö.h. WGS84 66°42'59.1"N 15°57'8.7"E SWEREF99 TM (NORD, ÖST) 7400088, 542009

Vid sjön Guoledis, en mil intill den norska gränsen, ligger Själbmåtjåhkkå. *Själbma* betyder tröskel på pitesamiska och kan förklaras med nedre delen av dörröppningen i en kåta. Men ordet kan också tydas som att det handlar om en *gräns* eller *begynnelse*.

Färdbeskrivning: 12,9 mil från Arjeplog efter Silvervägen, E95. Parkering finns i anslutning till vandringsens början. Med Länstrafikens buss kan man åka till Sandvikens fjällgård. Därefter är det 16 km till startpunkten.

Avstånd till toppen: 5 km.

Svårighetsgrad: Lätt och medelsvår.

Stig: De första c a 1,5 km finns det en stig. Därefter är det fri vandring c a 3,5 km.

Utrustning: Tag med karta, kompass och / eller GPS. Vädret kan vara ombytligt, inte minst kan dimma försvåra sikten. Kängor eller stövlar rekommenderas. Gärna extra varm jacka. Snön försvinner oftast inte förrän i mitten av juli. Vissa korta sträckor kan vara vattenrika.

Skydd: Finns inget. I anslutning till den stora parkeringen i Guoledis finns däremot WC.

Vatten: Det finns drickbart vatten på flera ställen.

Djur: Renar kan ses ströva omkring. Räv, hare, och smådjur som lämmel och möss. I ytterst sällsynta fall järv, lo och björn.

Fåglar: Ljungpipare, ripa, fjällabb, fjällpipa är mest vanliga. Bland rovfåglar kan det vara möjligt se havsörn, kungsörn, pilgrimsfalk, stenfalk och jaktfalk. Men det gäller att ha litet extra tid och hålla sig stilla. Ta gärna med en kikare.

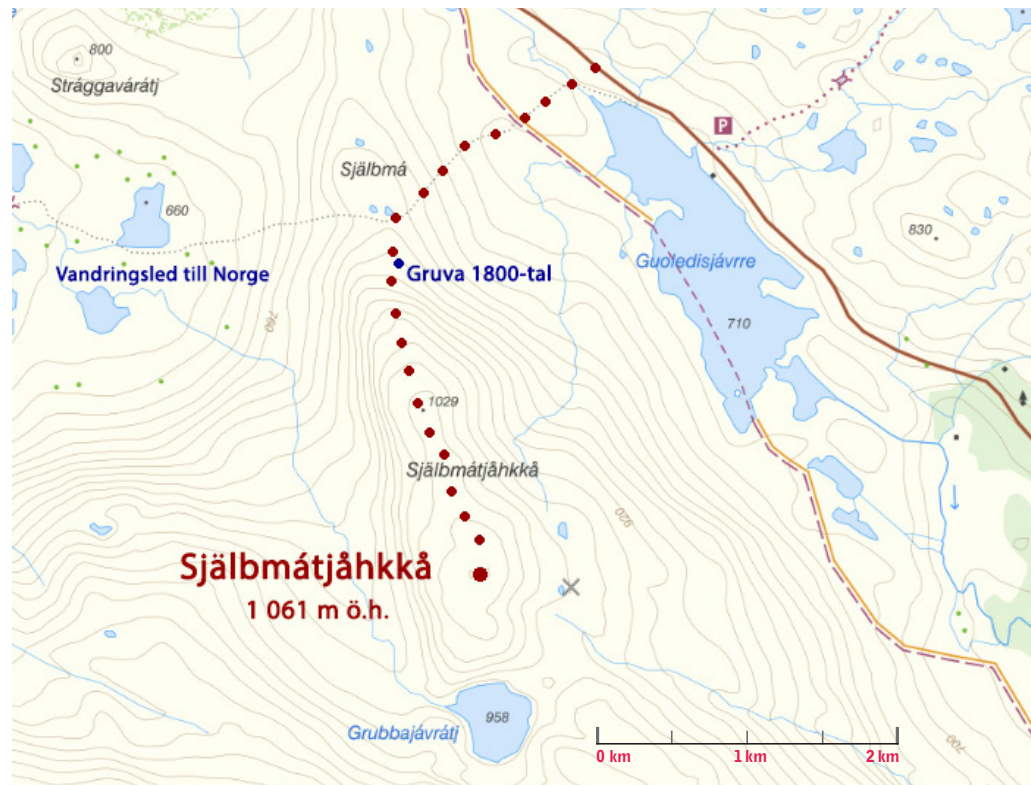
Rosenrot (*Rhodiola rosea*)

Röse på toppen 1 061 m ö.h.

Snön kan ligga länge i fjällområdet. Här från Själbmåtjåhkkå den 8 maj – med snöskor.

Följ leden i c a 1,5 km. Därefter är det fri vandring till toppen i c a 3,5 km.

I området vid Själbmåtjåhkkå har det funnits människor och aktiviteter i tusentals år. Spår av visten med kåtaplats, förrådsgröpar och härdar har inventerats av framför allt Silvermuseets arkeologer. Vandringsleder har förbundet Atlantens kustområde med fjällområdet vid Själbmä och skogs- och myrlandskapet som i öster når Bottenviken.

Vid startpunkten på Silvervägen är det 2,5 km till skylten "Stalotomter". Här finns en äldre form av kåtaplats som man

uppskattar har uppförts åren 800–1 050. Arkeologer tror att dessa kåtor användes av renskötande samer som stannade på fjället året om. Den upphöjda vallen vid kåtaplatsen möjliggör en konstruktion med låg takhöjd som skulle vara väl lämpad för vinterbruk. Bosättningen har medfört att man huggit ned mycket skog till bränsle och virke för bostäder och redskap. Naturen i området har ännu inte återhämtat sig.

Källa: www.silvermuseet.se/stalokatan-pa-barkudden/

Besökstips vid Silvervägen: 3 km från vandringens startpunkt, med en avfart till vänster, finns en byggnad. Den är tyvärr idag förfallen, men har en spännande historia. Den uppfördes 1870 av staten som vilstuga för de som färdades över fjället till och från Norge. Vilstugan är sammanbyggd med en stalldel. Den är en av få statliga vilstugor som finns kvar i Norrbotten och länsstyrelsen skiver att den har "ett högt kulturhistoriskt värde". Det fanns tidigt en plan för en landsväg över fjället till Norge, men det dröjde ytterligare hundra år innan den var klar.

Under andra världskriget fungerade vilstugan en period som en spioncentral för de allierade till stöd för den norska motståndsrörelsen mot Hitler. Syftet var också att motarbeta sovjetiskt inflytande i ett befriat Nordnorge. Från sommaren 1944 inrättades nio baser utefter gränsen mellan Sverige och Norge. Namnet var "Operation Sepals". Det var en verksamhet som omfattade både underrättelser, förberedelser för sabotage förmedling av bland annat vapen och ammunition. Till vilstugan kom också många krigsflyktingar från det ockuperade Norge under andra världskriget. Här fick de en tillfällig fristad bortom fiendeland.

Källor: www.arjeplognytt.se/2020/07/22/krigshistoria-vid-statens-vilstuga/ och Norrbottens kulturmiljöprogram 2010-2020 (Länsstyrelsen BD).

150 år gammal. En vilstuga med stall med många berättelser.

Serien med utflyktsguider 2020 utges av Arjeplogs kommun i samarbete med Top of Arjeplog. Statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt (LONA) är medfinansierat. Arjeplogs kommun © Lantmäteriet, Geodatasamverkan. Kartunderlag från Lantmäteriets fjällkarta www.kso.etjanster.lantmateriet.se. Använd gärna denna sida för att planera utfärder. Guiderna finns här: www.arjeplog.se, www.arjeploglapland.se och www.topofarjeplog.org.

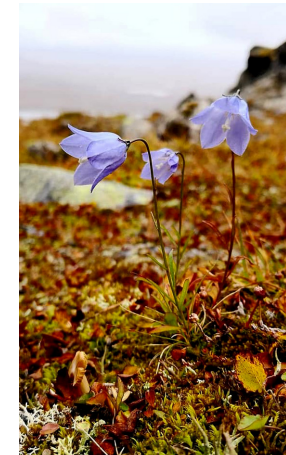
Stigen fortsätter vidare mot Norge, den fria vandringen mot toppen av Själbmåttjähkkä sker i sydlig riktning. Följ fjällryggen.

I slutet av 1800-talet öppnades en mindre gruva på Själbmåttjähkkäs norra sluttning. Det är inte den enda plats i området där man sökt efter malm, men just här pågick brytning av kobolt åren 1895–1911. Initiativtagare var bland annat stenhuggaren och smeden PerAugust Carlman (1857–1925). Han hade erfarenhet från gruvsamhället Zinkgruvan utanför Askersund. Han kom att bosätta sig och skaffa familj i Arjeplog. Under en kort period varje år arbetade han med sina medarbetare i gruvan som vid denna tid inte hade någon väg i närheten. Den utvunna malmen med kobolt (Co) – som är en hård, glänsande silvergrå metall – transporterades och såldes i Norge. Sedan fördes malmen till London.

Källor: Kurt Carlman (barnbarn till PerAugust Carlman) och Sveriges geologiska undersökning, SGU.

Lämningar av koboltgruvan som utgörs av sex gropar varav två numera är vattenfyllda i ett område som är ca 200 x 60 meter.

Blåklocka (Campanula rotundifolia) i mitten av september.

Vad innebär allemansrätten?

Den unika allemansrättens grundregel är **inte störa – inte förstöra**. Här något att tänka på:

- Du får vandra nästan överallt förutom på tomter, planteringar och vid bostadshus.
- Du får ta nedfallna kottar och löst liggande pinnar och grenar på marken som ved till elden. Men det är inte tillåtet att hugga eller såga ner träd eller buskar, eller att ta ris, grenar eller näver från levande träd. Det är heller inte tillåtet att använda vindfällan som ved.
- Du får inte jaga, störa, fånga eller skada djur, ungar, bon eller ägg. Hundar får inte vara lösa tiden 1 mars till 20 augusti när djuren har ungar. Även annan tid på året måste hunden hållas under sådan tillsyn att den hindras från att förfölja vilt och ren.
- I Arjeplogs fjäll och skogar behövs särskild hänsyn tas till renskötseln. Upplev renarna på avstånd. Respektera renskötarnas arbetsplatser och privatliv vid visten och renhagar. Om du hamnar i en renflyttning håll dig undan och gör så lite väsen av dig som möjligt tills hjorden passerat.
- Du får fritt plocka vilda blommor, bär och svamp. Kolla först vilka växter som är fridlysta. I reservat eller nationalpark gäller särskilda bestämmelser. Att knacka loss sten ur berg eller hugga in sitt namn i berghällar är inte tillåtet. Enstaka mindre lösa stenar kan man plocka med sig.
- Ser du skräp i naturen – ta gärna med det, om det är möjligt!

Källa: www.naturvardsverket.se. Ladda gärna ned skriften: "Fridlysta växter och djur i Sverige" (2012).

Natura 2000

Natura 2000 är ett nätverk av Europas allra mest värdefulla naturområden. I Arjeplogs kommun finns 22 områden däribland Akkelis, Björknäs, Daita, Granberget, Hornavan-Sävdavajure, Laisdalen, Laisälven, Långsjön-Gåbrek, Märkberget, Nimtek, Pieljekaise, Piteälven, Rakåive, Ramanj, Ståkke-Bårgå, Sulitelma, Tjeggelvas, Tjålmejaure,

Välkommen till Turistinformationen i Arjeplog!
Silvermuseet, Guld Klasa torg
938 31 Arjeplog
Tel. 0961–145 20 turist@arjeplog.se
www.arjeplog.se